

Biblioteksplan

för Borlänge kommun 2010-2012

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Bakgrund	3
2. Borlänge kommun	3
3. Bibliotekets plats i samhället	4
4. Biblioteksverksamheten, nulägesbeskrivning	4
4.1 Mål	4
Kommunens inriktningsmål	4
Kommunens kulturmål för barn och unga.....	4
Kultur- och fritidsnämndens mål.....	5
4.2 Organisation.....	5
4.3 Medier – lån – låntagare.....	6
4.4 Barn- och ungdomsverksamhet	6
4.5 Social verksamhet.....	6
4.6 Mångfald/livslångt lärande.....	7
4.7 Skolbiblioteksverksamhet.....	7
4.8 IT-verkstan	7
4.9 Utställnings/programverksamhet.....	7
4.10 Övrig biblioteksverksamhet	7
5. Utvecklingsområden	8
5.1 Omvärldsanalys – biblioteksverksamhet	8
5.2 Bibliotekets framtid.....	8
5.3 Biblioteket som informationscentral och mötesplats.....	9
5.4 Personal/organisation.....	9
5.5 Barn- och ungdom.....	9
5.6 Prioriterade målgrupper.....	10
5.7 Mångfald/livslångt lärande.....	10
5.8 Social verksamhet och tillgänglighet	10
5.9 Medier och IT-tjänster	11
5.10 Marknadsföring/programverksamhet.....	11
6. Uppföljning/utvärdering.....	11
Bilagor	12
Bibliotekslagen (SFS nr: 1996:1596)	12
Unescos Folkbiblioteksmanifest 1994.....	13
Unescos skolbiblioteksmanifest 1999	15

BIBLIOTEKSPLAN FÖR BORLÄNGE KOMMUN

1. Bakgrund

I Bibliotekslagen från 1997¹ och Unescos folkbiblioteksmanifest² fastslås vilka folkbibliotekens huvudsakliga uppgifter är i samhället.

I Unescos skolbiblioteksmanifest³ fastslås motsvarande vilka målen är för skolbiblioteken.

År 2005 beslutade riksdagen om ett tillägg i bibliotekslagen att bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet ska samverka och att kommuner och landsting ska anta planer för biblioteksverksamhet.

I en biblioteksplan ska den lokala biblioteksinriktningen fastställas samt bibliotekets roll och värde definieras i förhållande till kommunens mål. Vidare kan konkreta målformuleringar anges för verksamheten och en strategi utformas för dess utveckling. En framtagna plan kan även medverka till att biblioteket inte bara ses som en informationsplats utan också blir en viktig utvecklingsfaktor i kommunen.

Kulturenheten har våren 2008 av kulturnämnden erhållit uppdraget att sammanställa förslag till biblioteksplan i kommunen. Efter kulturnämndens godkännande överlämnas biblioteksplanen till kommunfullmäktige för fastställande.

Förslaget till biblioteksplan har utarbetats av en arbetsgrupp inom kulturenheten bestående av bibliotekschefen, kulturchefen, två bibliotekarier samt en utredningssekreterare från kommunkansliet. Under arbetets gång har flera personer konsulterats som jobbar med biblioteksverksamhet.

Revidering av biblioteksplanen har skett efter behandling i kultur- och fritidsnämnden⁴. Därefter har planen sänts på remiss till barn- och skolnämnden och gymnasienämnden för yttrande.

2. Borlänge kommun

En av Borlänges största fördelar är närhet. Vi räknas befolkningsmässigt in bland Sveriges medelstora kommuner men är till ytan en av Sveriges minsta. Närheten är också tydlig då cirka 40 000 av våra ca 49 000 innevånare bor i centralorten. Utanför centralorten finns få tätortsbildningar. Endast Torsång och Ornäs har en befolkning som överstiger 500 personer. Med en god kollektivtrafik med relativt hög turtäthet är det lätt att nå både det kommunala serviceutbudet och det kommersiella.

Borlänge är en god kommun att leva i. Basindustrierna Stora Enso Kvarnsvedens Pappersbruk och SSAB Tunnpålit är ledande på sina områden och har gjort stora investeringar för att bibehålla sin konkurrenskraft.

Handelsstaden Borlänge har under många år utvecklats med en alltmer växande dagligvaruhandel och en pågående expansion av sällanköpshandeln.

Utbildningssamhället Borlänge har ett varierat utbud med Högskolan, ett attraktivt gymnasieutbud och en grundskola med goda variationer som exempelvis musikskola, profilklasser och Kulturcentrum Asken.

Goda boendemiljöer finns väl representerade i vår kommun. Det allmännyttiga bostadsbeståndet är omfattande men även privata hyresvärdar finns väl representerade i bostadsutbudet. Nybyggandet har under senare år ökat och det pågår ett ständigt arbete med att planlägga och erbjuda attraktiva tomter för egnahemsbyggande.

¹ Bilaga: Bibliotekslagen (SFS 1996:1596)

² Bilaga: Unescos Folkbiblioteksmanifest 1994

³ Bilaga: Unescos Folkbiblioteksmanifest 1999

⁴ 2010-03-04, § 39

Fritidssektorns utbud är omfattande med många anläggningar och med ett aktivt föreningsliv såväl när det gäller idrott som andra föreningsaktiviteter. För kulturutbudet i kommunen svarar den kommunala verksamheten, kulturföreningarna och andra kulturinstitutioner.

3. Bibliotekets plats i samhället

”Folkbiblioteket skall som lokalt kunskapscentrum göra alla slag av kunskap och information lätt tillgängligt för sina användare. Folkbiblioteket är till för alla, oberoende ålder, ras, kön, religion, nationalitet, språk eller samhällsklass”.

Citatet ovan är från Unescos folkbiblioteksmanifest, antaget år 1994, och uttrycker vad som är önskvärt och eftersträvänsvärt för världens bibliotek, även om vägen dit kan vara lång i många länder.

Folkbiblioteken i vårt land är idag betydligt mer mångfasetterade än för bara några tiotal år sedan. Bilden av folkbiblioteket som en institution där man bara lånar böcker eller musik och där det någon gång per år sker ett kulturarrangemang är både ytlig och felaktig. Ändå är boken i dag fortfarande det centrala mediet och bibliotekets viktigaste uppgift är också att skapa intresse för läsning samt att ge information. För att vidmakthålla ett demokratiskt samhälle är det sistnämnda viktigt. IT-utvecklingen har också skapat nya medier och gett nya möjligheter att söka information via Internet.

Folkbibliotekens verksamhet, både vad gäller bibliotekslagens tvingande paragrafer och de mer frivilliga verksamheterna, vilar idag på olika ben.

Folkbiblioteket skall:

- vara ett informationscentrum
- verka läsfrämjande
- vara en kulturinstitution
- ge upplevelser
- vara ett samhällets vardagsrum
- vara uppsökande

4. Biblioteksverksamheten, nulägesbeskrivning

4.1 Mål

Kommunens inriktningsmål

- Borlänge är en attraktiv ort för boende, företagande och besök.
- Borlänge är den trygga och hållbara kommunen som vågar gå före.
- Borlänge tar vara på mångfalden och har en välfungerande integration.
- Borlänge prioriterar barn och ungdomar. Barnperspektivet finns med när besluten tas.

Kommunens kulturmål för barn och unga

- Vi har vår grund i FN:s barnkonvention. Vi hävdar barns rätt till eget skapande, till sitt uttryck och att få respekt och utrymme för sin egen person.
- Vi utgår från de sju nationella målen för Sveriges kulturpolitik. Vi värnar yttrandefriheten, verkar för alla barns och ungas delaktighet i kulturlivet, möjlighet till kulturupplevelser och eget skapande, främjar kulturell mångfald, förnyelse och kvalitet, bevarar och brukar kulturarven samt främjar möten mellan olika kulturer.
- Vi vill göra vuxna uppmärksamma, medvetna och kunniga om barns och ungas behov av att uttrycka, träna och utveckla sig i olika konstformer.
- Vi arbetar med utgångspunkt från folkbildningens grundtankar och för att bevara och utveckla demokratin.

- Vi vill förena estetisk och pedagogisk kompetens och betonar på detta sätt sambandet mellan process och produkt.
- Vi vill utveckla och stärka detta kulturpedagogiska förhållningssätt inom förskola, skola och andra verksamheter.

Kultur- och fritidsnämndens mål

- Borlängeborna ska ha tillgång till rekreationsområden och mötesplatser som främjar folkhälsan och höjer livskvaliteten.
- Borlänge kommun ska ha funktionella anläggningar.
- Underhåll och drift av anläggningar ska vara långsiktigt och hållbart.
- Säkerställa att alla har tillgång till kultur- och fritidsaktiviteter med balans mellan kultur- och fritidsverksamhet.
- Borlänge kommun ska skapa förutsättningar för genomförandet av nationella och internationella arrangemang.
- Borlänges ungdomar ska erbjudas alternativa drogfria aktiviteter.
- Biblioteken ska stimulera till ökat läsintresse och utveckla sin roll i det moderna samhället.
- Stödja det allmännyttiga ideella föreningslivets verksamhet.

Bibliotekets mål är att:

- arbeta läsfrämjande
- vara en informationscentral
- vara en mötesplats
- stimulera fantasi och ge upplevelser och förströelse.

Personalen har, för att kunna uppnå detta, satt upp följande mål för sitt arbete:

- biblioteksverksamheten ska präglas av professionalism och hög kvalitet
- ett professionellt arbetssätt är att sätta användaren i centrum och agera utifrån dennes behov oavsett ålder, kön, härkomst och utbildning
- biblioteket ska vara kommunens självklara informationscentrum
- bibliotekets personal ska ha relevant utbildning och ges kontinuerlig fortbildning. Verksamhet av hög kvalitet kräver personal som också är väl insatt i samhällsutvecklingen
- biblioteket ska bidra till enskilda individers och grupper kulturella utveckling.

4.2 Organisation

Borlänge bibliotek består av huvudbibliotek i centrum samt filialer i Kvarnsveden, Domnarvet, Stora Tuna/Fornby, Torsång och Idkerberget.

Varje grundskola har också ett skolbibliotek bemannat med lärarbibliotekarier och varje gymnasieskola har ett gymnasiebibliotek med utbildad bibliotekarie. Till hjälp för lärarbibliotekarierna köper grundskoleområdena tjänster i form av en skolbibliotekscentral. Vuxenutbildningen köper tjänster i form av studiebiblioteksverksamhet.

Folkbiblioteket säljer också biblioteksverksamhet till landstinget i form av ett litet patient- och personalbibliotek på Borlänge sjukhus.

Huvudbiblioteket har öppet 49 timmar per vecka och dagstidningsrummet ytterligare 10 timmar. Filialernas öppettider varierar mellan 6 och 20 timmar per vecka. Tre av filialerna är integrerade med skolbibliotek. Antalet anställda är 26 vilket motsvarar 22 årsarbetare.

4.3 Medier – lån – låntagare

Biblioteket köper in andra medier än bara tryckta böcker. Eftersom dagens bibliotek måste ligga i framkant med teknikens utveckling på informations- och medieområdet tillhandahålls databaser, e-böcker och musik för nedladdning och direkt avlyssning, ljudböcker och DVD m.m. Synskadade och övriga läshandikappade har också rätt till en god försörjning av inlästa talböcker, vilka kan köpas eller laddas ned. Dessutom tillhandahålls ett rikt utbud av CD-ROM, musik på CD, språkkurser samt tidskrifts- och tidningsprenumerationer.

År 2009 var bokbeståndet 114 953 vuxenböcker och 62 921 barnböcker. Årligen görs cirka 4 500 nyförvärv. Innehavet av AV-medier är 16 272 och det görs cirka 1 500 nyförvärv per år.

År 2009 gjordes följande utlåning:

Skönlitteratur/vuxna	66 525
Facklitteratur/vuxna	68 035
Skönlitteratur/barn	147 086
Facklitteratur/barn	14 133
AV	66 664
Totalt:	362 443

Under år 2009 hade huvudbiblioteket 265 238 besökare och hemsidan 33 541 besök. Antalet aktiva låntagare var 15 480. Antalet låntagare med hemsändning (*Boken kommer*) var 119.

4.4 Barn- och ungdomsverksamhet

Ett av folkbibliotekens viktigaste uppdrag är att arbeta läsfrämjande, framför allt med barn och ungdomar. Barnverksamheten arbetar aktivt läsfrämjande med barn, föräldrar och andra målgrupper.

Biblioteket har en unik verksamhet riktad till barn i förskoleåldern, där 5- och 6-åringar bjuds in till regelbundna besök via sina förskolegrupper. Dessa grupper tas omhand på biblioteket av pedagogiskt utbildad personal som gör besöket till en lässtimulerande och fantasieggande upplevelse. Den pedagogiskt utbildade personalen deltar också i BVC: s föräldrautbildning.

Barnbibliotekarierna arbetar aktivt med biblioteksvisningar och bokprat för skolklasser, lärare och andra målgrupper.

Barnverksamheten arbetar också mycket aktivt med utställningsverksamhet på barnavdelningen för stimulans av både fantasi och läslust.

Att tillhandahålla specialmedier för läshandikappade barn i form av *Daisy*-talböcker, teckenspråkböcker, taktila böcker⁵ och digitala medier är prioriterat.

4.5 Social verksamhet

Tyngdpunkten i den sociala verksamheten är *Boken kommer*-verksamhet och *Daisy*-talböcker för läshandikappade. Den sociala verksamheten ansvarar också för det tillgänglighetsarbete som bedrivs.

Biblioteket tillhandahåller också inläsningstjänst för synskadade, där man läser in brev, protokoll, tidskriftsartiklar och liknande inte allt för omfattande material.

⁵ böcker med blindskrift

4.6 Mångfald/livslångt lärande

Borlänge är en kommun med ett stort antal invandrare från många länder. Biblioteket är ett verktyg för att öka förståelsen inom området mångfald och integration. Genom att tillhandahålla medier som främjar kunskap ur olika perspektiv samt arbeta aktivt med en god informationservice till alla besökare skapas förutsättningar för att utveckla en ökad kulturell förståelse i Borlänge. Att även personal är mångkulturell ger god kvalitet i arbetet mot besökare med invandrabakgrund. Många behöver en mötesplats i vardagen och biblioteket är en plats som väl tillgodoser detta behov.

Vuxenutbildningen köper tjänster av biblioteket som delvis används för läsfrämjande arbete gentemot elever på svenska för invandrare (SFI). Dessa resurser går också till några timmar studiebibliotekarie för Komvux elever där bl.a. tjänsten boka en bibliotekarie ingår.

Huvudbibliotekets fyra studierum har utformats för att motsvara olika lärstilars olika behov.

4.7 Skolbiblioteksverksamhet

På bibliotekets skolbibliotekscentral finns en bokpool med gruppuppsättningar av böcker som lånas ut till Borlänges grundskolor. Många av böckerna i bokpoolen är lättlästa, men där finns böcker i alla svårighetsgrader för grundskolan. Skolbibliotekscentralen hjälper också grundskolorna i kommunen att köpa in böcker till skolbiblioteken.

En gång per termin brukar skolbibliotekscentralen ordna möten där lärarbibliotekarierna, som har hand om skolbiblioteken, får tillfälle att träffas och utbyta erfarenheter. Mötena innehåller också bokprat om aktuella barn- och ungdomsböcker.

4.8 IT-verkstan

Alla bibliotekens besökare har fri tillgång till datorer med Internet och ordbehandling m.m. i huvudbibliotekets IT-verkstad samt på biblioteksfilialernas publika datorer.

För den del av befolkningen som saknar egen anslutning till Internet är den fria tillgången till bibliotekens datorer av stor betydelse. Detta gäller inte minst kommunens invandrare. Via bibliotekets datorer ges möjlighet att utan kostnad via Internet sköta kontakter med myndigheter i Sverige, bli informerad om samhällsutvecklingen i hemlandet samt inte minst att hålla kontakt med släkt och vänner i hemlandet. Tillgång till trådlöst nätverk finns installerat vid huvudbiblioteket.

4.9 Utställnings/programverksamhet

I huvudbibliotekets lokaler är kommunens konsthall belägen. Hallen är avsedd för konstutställningsverksamhet men i avsaknad av samlingshall används lokalen till författarbesök och övrig programverksamhet då biblioteket har stängt.

4.10 Övrig biblioteksverksamhet

I kommunen finns fem gymnasieskolor inklusive särskola. Fyra av dessa har ett bibliotek med utbildad bibliotekarie på cirka 50 procent. Gymnasiebibliotekets målgrupp är elever, lärare och skolpersonal. Högskolan Falun/Borlänge har ett bibliotek på varje ort anpassat till att ge service till studenter, lärare och forskare, inte bara i Borlänge, utan i resten av Sverige via fjärrlån. Banverket och Vägverket som har egna bibliotek avsedda att ge service främst till verkens egna personal på huvudkontoret samt ute i landet.

Inom företagen i Borlänge har arbetsplatsbibliotek en lång historia. Idag finns de i väl utvecklad form på SSAB och Stora Enso Kvarnsvedens pappersbruk. Verksamheten bekostas av respektive företag och sköts på frivillig basis av de anställda. På flera företag i kommunen finns även, med stöd från ABF, bokombud för *En bok för alla*.

5. Utvecklingsområden

5.1 *Omvärldsanalys – biblioteksverksamhet*

Biblioteksverksamheten är inne i en period av stora förändringar. Informationstekniken har slagit igenom med stor kraft. Nya medier i form av t ex DVD, Daisy, CD, databaser och talboksnedladdningar är nu en del av biblioteksverksamheten.

Biblioteken har sina rötter i en tid när böcker och information var en bristvara för en stor del av befolkningen. Tillgång till böcker, kunskap och information är en demokratisk rättighet där biblioteken varit en garanti för att alla medborgare haft tillgång till denna rättighet. Idag är situationen en annan då böcker och information finns runt omkring oss i vardagen. Tempot ökar i samhället. Informations-spridningen blir intensivare och nya medier skapar nya behov.

Biblioteksverksamheten ska präglas av professionalism och kvalitet. Demokratibegreppet är lika viktigt idag som tidigare. Uppgiften idag är att handleda och göra information och böcker tillgängliga utifrån behovet. Att utveckla biblioteket som mötesplats är en viktig del i Borlänge utveckling som en attraktiv plats att leva i.

Då informationsutbudet är så omfattande idag både till kvalitet och omfång har biblioteken en än viktigare roll att med saklighet och neutralitet förmedla information till kommuninvånarna. Tillgängligheten är också en viktig del i hur medborgarna kan ta del av biblioteksverksamheten. Den tekniska IT-utvecklingen går snabbt.

Nya typer av medier, ofta i elektronisk form, utvecklas ständigt. Biblioteket måste ha tillgång till det senaste beträffande databaser, medier och teknisk utrustning. Att litteraturutbudet ska vara aktuellt och skapa intresse för läsoplevelser och kunskapsinhämtande är självklarheter i biblioteksverksamheten.

Befolkningen har en fortsatt positiv bild av biblioteken och deras betydelse. Det är 85 procent av svenskarna som anser att biblioteket är viktiga för att ett modernt samhälle ska fungera. Viktiga samarbetspartners idag är kommunens föreningsliv, folkrörelserna, studieförbund m.fl. som bidrar med att förmedla bibliotekets berättigande. Likaså är förtroendet för hur biblioteken sköter sitt arbete i stort. Biblioteken ligger i den absoluta toppen bland samhällsinstitutioner med högst förtroendesiffror. Även här visar det sig att personer som sällan eller aldrig besöker bibliotek trots detta har ett gott förtroende för dem: 45 procent av icke-besökarna har stort förtroende för biblioteken. Biblioteksbesökarna har naturligt nog ännu högre förtroende – ungefär 60 procent av dem som besöker ett bibliotek varje år har högt förtroende för institutionen och omkring 90 procent av dem som går varje månad.⁶

Borlänge kommun ska verka för att

- vidareutveckla biblioteket till en demokratisk kulturell mötesplats i samhället
- biblioteket ska ligga i frontlinjen när det gäller att tillhandahålla nya sorters medier
- genom interaktivitet på bibliotekets hemsida ge alla möjlighet att delta i och utveckla verksamheten.

5.2 *Bibliotekets framtid*

Nyckelord för biblioteket i framtiden är:

- tillgänglighet
- delaktighet
- angelägenhet

⁶ Enligt SOM-institutet

Tillgänglighet

- Biblioteket är till för alla medborgare. Öppethållandet ska vara generöst och god information och service ska ges även på webben. Lokalerna ska vara väl fungerande och tillgänglighetsanpassade och det ska vara lätt att hitta i lokalerna.

Delaktighet

- Biblioteket ska profilera sig utifrån kommunens struktur och användarnas behov. Webbtjänsterna ska vara interaktiva för att därigenom inbjuda till delaktighet. Bemötandet ska vara sådant att alla, oavsett kunskaper, utbildning, ålder eller bakgrund, känner sig välkomna.

Angelägenhet

- Biblioteket ska fungera som ett torg som ger utrymme för oväntade möten. Där kan till exempel café, lärcentra, föreningar och politiska partier bidra till besökarens utveckling och upplevelser. Biblioteket ska fånga upp och stimulera människors intresse för att läsa och lära. Där ska även finnas samhällsinformation fritt tillgängligt för att därigenom vidmakthålla ett demokratiskt samhälle.
- Biblioteket har ett starkt varumärke och hör till samhällets mest uppskattade och besökta institutioner. De ligger högst upp i mätningar av befolkningens förtroende för olika samhällsinstitutioner.
- Biblioteket ska utvecklas genom att vårda detta varumärke och visa den mångfald man erbjuder.
- Biblioteket är en mötesplats och ett öppet offentligt rum som präglas av bredden och djupet i medieutbudet och i bibliotekspersonalens kompetens.

5.3 Biblioteket som informationscentral och mötesplats

Biblioteket har som informationscentral en viktig uppgift att ge service åt kommuninvånarna vid informationssökning och vara behjälplig vid litteratursökning.

Mötesplatser där det inte kostar något får allt större betydelse i dagens samhälle. Biblioteken utgör det offentliga rummet och är platsen för spontana möten. Bibliotekens starka sidor finns just i öppenheten. Placeringen av biblioteken ska vara sådan att varje kommuninvånare inom rimligt avstånd kan ta del av bibliotekets tjänster.

Där biblioteken är belägna i centrala stadsdelar bidrar de till ett levande centrum. Detsamma gäller de integrerade folk- och skolbiblioteken.

5.4 Personal/organisation

Personalens arbetssätt ska alltid sätta biblioteksanvändarna i centrum. Huvudbibliotekets informationsdiskar, låneexpedition samt filialerna ska vara bemannade med personal med adekvat kompetens. Detta måste beaktas vid rekrytering och fortbildning. Verksamheten vid Borlänge bibliotek ska bedrivas serviceinriktat och rationellt.

Borlänge kommun ska verka för att

- samtliga kommunala bibliotek har ett gemensamt biblioteksdatasystem
- införa självbetjäningsmoduler så att personaltid frigörs för att arbeta mer pedagogiskt och serviceinriktat
- endast bibliotekarier med färdig examen anställs på bibliotekarietjänster.

5.5 Barn- och ungdom

Att grundlägga barns intresse för litteratur och läsning är viktigare än någonsin när idag både läslust och läsförmåga minskar. Barn som redan som små upptäcker att biblioteksbesök är en lustfylld upp-

levelse kommer gärna tillbaka hela livet. Bibliotekets verksamhet för barn 0-6 år är mycket välutvecklad men behöver utvecklas lokalmässigt.

Grundskolans bibliotek har en viktig roll när det gäller fortsatt stimulering av läslust. Biblioteken kan också fungera som ett mycket viktigt läromedel i ett undersökande arbetssätt.

Ungdomar och unga vuxna är ofta grupper som inte kommer till biblioteken, men även dessa behöver upplevelser bibliotekets medier kan ge och idag många gånger också stimulans att läsa.

Biblioteksverksamheten ska verka för att

- huvudbibliotekets sagostundsverksamhet ska bedrivas i lokaler i entréplanet och utformas så att de fungerar för hela familjen
- utveckla skolbiblioteken så att dessa kan fungera både lässtimulerande och som ett pedagogiskt verktyg i ett undersökande arbetssätt
- locka ungdomar och unga vuxna till biblioteket med medier och aktiviteter som passar dem, och på detta sätt stimulera deras läslust

5.6 Prioriterade målgrupper

Biblioteken är mötesplatser för alla medborgare oavsett ålder, kön eller ursprung. Målgrupper som länge prioriterats inom biblioteksverksamheten i Borlänge kommun är invandrare/nya svenskar, funktionshindrade, äldre samt barn och ungdomar.

Biblioteken skall i än högre grad och på ett aktivt sätt verka för att göra sin verksamhet mer tillgänglig och attraktiv för dessa grupper.

Detta skall göras bl.a. genom att inköp av medier för dessa grupper särskilt beaktas. Behovet av talböcker (*Daisy*), medier på lätt svenska samt barn- och ungdomsböcker skall särskilt tillgodoses på biblioteken.

5.7 Mångfald/livslångt lärande

Livslångt lärande är en process som fortsätter genom hela individens liv. Genom att bearbeta de kunskaper han eller hon på olika sätt skaffat sig ensam eller tillsammans med sina samfund skapas ny kunskap som kan yttra sig i form av utvecklade färdigheter, ökad förståelse, förmåga att tolka saker och förmåga att förhålla sig till dem på ett nytt sätt.

Det livslånga lärandet förutsätter samverkade insatser från stat, kommun och bildningsorganisationerna. För kommunen är biblioteken en väsentlig del för möjligheten att ge individen både nya och kompletterande kunskaper via de olika media som biblioteksverksamheten har att erbjuda. För Borlängebon av svenskt ursprung är informationsvägarna lättillgängliga och för många väl kända. För våra invandrare krävs särskilda insatser för att förtydliga sökvägar och tillgänglighet. I Borlänge finns ett 70-tal olika nationaliteter. De största invandrargrupperna är från Finland, Somalia, Irak, Turkiet och Thailand.

För att tillgodose behovet av kunskapsinhämtning hos våra invandrare ska informationsbroschyrer om biblioteksverksamheten finnas på andra språk som är relevanta för våra invandrargrupper.

IT-verksamheten skall upprätthållas för kontakter med hemlandet. Böcker köps in på andra språk. Samverkan skall ske fortlöpande när det gäller vuxenutbildningen och svenska för invandrare (SFI).

5.8 Social verksamhet och tillgänglighet

Ett folkbibliotek ska rikta sin verksamhet till alla, oavsett ålder, kön, nationalitet och funktionshinder. Biblioteket ska speciellt beakta medier och tillgänglighet för läshandikappade.

Biblioteksverksamheten skall verka för att

- få fler låntagare som använder sig av *Boken Kommer*-verksamhetens tjänster
- få fler talbokslåntagare

- huvudbibliotekets tjänster ska vara tillgängligt för alla avseende lokaler och information
- att tillsammans med kommunens verksamhet inom vård- och omsorg arbeta för god service till äldre med annat modersmål än svenska.

5.9 Medier och IT-tjänster

Biblioteksverksamheten ska verka för att

- den tryckta boken behåller en stark position men måste kompletteras av nya medieformer. Mediebeståndet skall vara behovsstyrt, aktuellt, och mångsidigt (ex.. ljudböcker, e-böcker, DVD, CD-ROM, mp3-filer, databaser, digitala länkar m.m.). Mediebeståndet ska styras av borlängebornas intresse och efterfrågan, hålla hög kvalitet, spegla samtiden men också ge utblickar i tid och rum
- IT-användning och kunskap i IT-användning inte blir en fråga om den enskilde individens tillgång till datorer.
- avgiftsfritt erbjuda god tillgång till publika datorer på biblioteket.

5.10 Marknadsföring/programverksamhet

Biblioteket ska bli bättre på att nå ut och marknadsföra sig mot allmänheten samt ta större plats i samhället. I dagens kommersiella medie- och kulturutbud har biblioteken svårt att hävda sig.

Biblioteksverksamheten ska verka för att

- genomföra återkommande marknadsföringsinsatser
- samarbeta med föreningar och organisationer
- erbjuda visningar för grupper och företag/personalorganisationer.

6. Uppföljning/utvärdering

Som ett led i kommunens kvalitetsarbete är det viktigt att de planer och handlingsprogram som antas av kommunfullmäktige följs upp och utvärderas. De tidsmässiga intervallerna för uppföljningen kan variera beroende på planernas och programmens omfattning och därmed möjlighet att genomföra i tiden.

När det gäller biblioteksplanen är omfattning och innehåll sådant att en uppföljning/utvärdering bör göras vart tredje år. Formerna för detta arbete beslutas av kultur- och fritidsnämnden till vilken även uppföljningen/utvärderingen återrapporteras. Nämnden överlämnar därefter ärendet till kommunfullmäktige för slutlig behandling.

Bilagor

Bibliotekslagen (SFS nr: 1996:1596)

Departement / myndighet: Kulturdepartementet

Rubrik: Bibliotekslag (1996:1596)

Utfärdad: 1996-12-20

Ändring införd: t.o.m. SFS 2004:1261

Omtryck: 1998:1249

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet.

2 § Till främjande av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet i övrigt skall alla medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek. Folkbiblioteken skall verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare. Varje kommun skall ha folkbibliotek.

3 § På folkbiblioteken skall allmänheten avgiftsfritt få låna litteratur för viss tid. Bestämmelsen hindrar inte att ersättning tas ut för kostnader för fotokopiering, porto och andra liknande tjänster. Inte heller hindrar den att en avgift tas ut i de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat.

4 § Ett länsbibliotek bör finnas i varje län. Länsbiblioteket skall bistå folkbiblioteken i länet medkompletterande medieförsörjning och andra regionala biblioteksuppgifter. För den kompletterande medieförsörjningen skall också finnas en eller flera lånceentraler.

5 § Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.

6 § Det skall finnas tillgång till högskolebibliotek vid alla högskolor. Dessa bibliotek skall inom de områden som anknyter till utbildning och forskning vid högskolan svara för biblioteksservice inom högskolan och i samverkan med landets biblioteksväsen i övrigt ge biblioteksservice.

7 § Kommunerna ansvarar för folk- och skolbiblioteksverksamheten. Landstingen ansvarar för länsbiblioteken och för biblioteken vid högskolor med landstingskommunalt huvudmannaskap. Staten ansvarar för övriga högskolebibliotek och för lånceentralerna samt för sådan biblioteksverksamhet som enligt särskilda bestämmelser ankommer på staten.

7 a § Bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet skall samverka. Kommuner och landsting skall anta planer för biblioteksverksamheterna. Lag (2004:1261).

8 § Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter bl.a. genom att erbjuda litteratur på andra språk än svenska och i former särskilt anpassade till dessa gruppers behov.

9 § Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

10 § Länsbibliotek, lånceentraler, högskolebibliotek, forskningsbibliotek och andra av staten finansierade bibliotek skall avgiftsfritt ställa litteratur ur de egna samlingarna till folkbibliotekens förfogande samt i övrigt samverka med folk- och skolbiblioteken och bistå dem i deras strävan att erbjuda låntagarna en god biblioteksservice.

Unescos Folkbiblioteksmanifest 1994

Frihet, välfärd, samhällelig och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden. De kan bara förverkligas genom välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därigenom spela en aktiv roll i samhällslivet. Medborgarnas egna deltagande i utvecklingen av demokratin är beroende av en fullgod utbildning samt en fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information.

Folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället. UNESCO uttrycker i detta manifest sin tilltro till folkbiblioteket som en levande kraft för främjande av utbildning, kultur och information och som en viktig drivkraft i strävan efter fred och andlig utveckling. UNESCO uppmanar därför stat, landsting och kommuner att stödja och att aktivt medverka i en utveckling av folkbiblioteksväsendet.

Folkbiblioteket

Folkbiblioteket skall som lokalt kunskapscentrum göra alla slag av kunskap och information lätt tillgänglig för sina användare. Folkbiblioteket är till för alla, oberoende av ålder, ras, kön, religion, nationalitet, språk eller samhällsklass. Särskilda tjänster skall kunna erbjudas dem som av någon anledning inte kan utnyttja det gängse utbudet, exempelvis språkliga minoriteter, personer med olika handikapp, patienter på sjukhus eller interner inom kriminalvården.

Alla åldersgrupper skall kunna finna material som tillgodoser deras behov. Samlingar och tjänster skall omfatta alla slag av lämpliga medier, förmedlade genom modern teknologi såväl som traditionellt material. Kvalitet samt anpassning till lokala förutsättningar och behov skall tjäna som grundläggande princip. Samlingarna skall spegla tidsanda och samhällsutveckling men skall också tjäna som minne för mänsklig strävan och fantasi. Folkbibliotekets samlingar och utbud av tjänster skall inte vara föremål för någon form av ideologisk, politisk eller religiös censur och inte heller för kommersiella påtryckningar.

Folkbibliotekens uppgifter

Folkbibliotekets huvuduppgifter är att verka för läskunnighet, information, utbildning och kultur bland annat genom att:

- Skapa och stärka läsvanor hos barn redan från tidig ålder
- Stödja såväl självstudier som formell utbildning på alla nivåer
- Erbjuda möjligheter till kreativitet och personlig utveckling
- Stimulera barns och ungdomars fantasi och kreativitet
- Främja kunskap om kulturarvet, förståelse för kulturen och insikt om vetenskaplig forskning och utveckling
- Vara öppna för alla konstnärliga uttrycksformer
- Främja kontakten mellan olika kulturer och stimulera en kulturell mångfald
- Stödja muntlig berättartradition
- Garantera medborgarna tillgång till alla slag av samhällsinformation
- Tillhandahålla erforderliga informationstjänster för det lokala näringslivet, för organisationerna och för olika intressegrupper
- Underlätta utnyttjandet av informationsteknologi och förbättra kunskaperna om dess användning
- Ge stöd till och delta i alfabetiseringsprogram för alla åldersgrupper och vid behov ta initiativ till sådan verksamhet.

Lagstiftning, finansiering och samverkan

Folkbibliotekets tjänster skall i princip vara avgiftsfria. Folkbiblioteken är ett samhällsansvar. De bör därför ha stöd i en särskild lagstiftning och bekostas av allmänna medel. Folkbiblioteken bör ses som ett viktigt led i en långsiktig strategi för kultur, informationsspridning, utbildning och ökad läskunnighet.

För att säkerställa och främja en nationell samordning och samverkan inom biblioteksområdet bör statsmakterna genom lagstiftning och biblioteksplanering fastställa en nationell bibliotekspolitik. Denna bör grundas på en samsyn och en gemensam standardnivå.

Nätverket inom folkbiblioteksområdet bör utformas med hänsyn till strukturen inom hela det allmänna biblioteksväsendet.

Ledning och förvaltning

Ett handlingsprogram bör upprättas som utifrån lokala behov tydligt fastställer mål, prioriteringar och utbud av tjänster. Folkbiblioteket bör dessutom ha en effektiv organisation och skötas på ett fackmässigt sätt.

Folkbiblioteket bör samarbeta såväl lokalt och regionalt som nationellt och internationellt med berörda intressenter; exempelvis olika användargrupper och yrkeskategorier. Folkbibliotekets tjänster skall vara tillgängliga för alla. Detta förutsätter att biblioteksbyggnaderna är centralt belägna, att lokalerna är anpassade för läsning och studier, försedda med lämplig teknisk utrustning och ha tillräckligt öppethållande för att passa användarna. Detta innebär också att biblioteket genom uppsökande verksamhet skall erbjuda sina tjänster också till dem som inte själva kan komma till biblioteket.

Bibliotekets tjänster skall anpassas till lokala behov. Bibliotekarien skall aktivt fungera som förmedlare av bibliotekets resurser. Grundutbildning och fortbildning för bibliotekarier är en förutsättning för en fullgod kvalitet på bibliotekets tjänster. För att alla skall kunna ta del av bibliotekets samtliga tjänster bör det upprättas program för uppsökande verksamhet och för användarutbildning.

Att förverkliga manifestet

Beslutsfattare på alla nivåer, liksom hela biblioteksvärlden uppmanas härmed att verka för att de principer som formulerats i detta manifest omsätts i handling. Manifestet är utformat i samarbete med *International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA)*.

Unescos skolbiblioteksmanifest 1999

Skolbiblioteket förmedlar kunskap och tankar som är grundläggande i ett informations- och kunskaps-samhälle. Skolbiblioteket ger eleverna de färdigheter som behövs för ett livslångt lärande. Det ger dem möjligheter att utveckla sin inlevelseförmåga för att de ska kunna ta sitt ansvar som medborgare.

Skolbibliotekets uppgifter

Som stöd för studierna erbjuder skolbiblioteket tjänster i form av informationssökning, via litteratur och andra medier. Det ger hela skolsamhället möjlighet att utveckla ett kritiskt tänkande genom att mer effektivt kunna hantera informationskällorna. Skolbiblioteken ingår i ett omfattande biblioteks- och informationsnätverk enligt principerna i Unescos folkbiblioteksmanifest.

Skolbibliotekets personal ger stöd vid användningen av både tryckta och elektroniska informationskällor, alltifrån skönlitteratur till facklitteratur, från både egna och andras samlingar. Skolbibliotekens material är ett värdefullt komplement till läromedel och i undervisningen. Erfarenheten visar att elevernas förmåga att läsa, skriva, lösa problem och utnyttja informationsteknik förbättras när bibliotekari-er och lärare samarbetar.

Skolbiblioteket är till för alla i skolsamhället, oavsett ålder, ras, kön, religion, nationalitet, språk, be-fattning eller social status. Skolbiblioteket skall erbjuda alternativ för dem som inte kan ta del av gängse material och tjänster. Tillgängligheten till skolbibliotekets samlingar och tjänster bör i enlighet med FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna inte underkastas någon form av ideolo-gisk, politisk eller religiös censur eller kommersiella påtryckningar.

Lagstiftning, finansiering och samverkan

Skolbiblioteket är en viktig del i en långsiktig utbildningsstrategi, för läskunnighet liksom för ekono-misk, social och kulturell utveckling. Då ansvaret för skolbiblioteken kan vara lokalt, regionalt och nationellt bör det ha stöd av lagstiftning och riktlinjer.

- Skolbiblioteken skall ha tillräckliga och varaktiga anslag för utbildad personal, material, tek-nik och annan utrustning.
- Skolbibliotekets tjänster skall vara avgiftsfria.
- Skolbiblioteket är en viktig del i det lokala, regionala och nationella biblioteks- och informa-tionssamarbetet.
- Då skolbibliotek delar lokaler och/eller resurser med ett annat bibliotek, t.ex. ett folkbibliotek, skall skolbibliotekets speciella behov beaktas och tillgodoses.

Skolbibliotekets mål

- Skolbiblioteket är en del i utbildningsväsendet.
- Skolbiblioteket spelar en viktig roll för utbildning och kultur, för att främja läs- och skrivkun-nigheten och förmågan att söka information. Skolbiblioteket grundläggande uppgifter omfattar följande:
 - Att stödja och främja de utbildningsmål som anges i skolans målsättning och läroplaner.
 - Att främja elevernas läslust och lust att lära samt lära dem att bli biblioteksanvändare.
 - Att erbjuda möjligheter att skapa och använda information som en väg till kunskap, förståelse, fantasi och glädje.
 - Att ge eleverna träning att värdera och använda information, oavsett form, samt ge dem insikt och förståelse för olika kommunikationsformer.
 - Att ge tillgång till såväl lokala och nationella som globala resurser för att öka förståelsen och ge insikt om olika idéer, erfarenheter och åsikter.
 - Att anordna aktiviteter som främjar kulturell och social medvetenhet och lyhördhet.

- Att tillsammans med elever, skola och föräldrar verka för att uppnå skolans målsättning och främja insikten om att åsiktsfrihet och tillgång till information är förutsättningar för medborgansvar och för delaktighet i ett demokratiskt samhälle.

Att främja läsning.

Att verka för att skolbibliotekets resurser görs tillgängliga inom och utanför skolan.

Skolbiblioteket kan fullgöra dessa uppgifter genom att upprätta handlingsplaner och utveckla sina tjänster, genom urval och anskaffning av lämpliga informationskällor samt genom att erbjuda vägledning och undervisning med hjälp av utbildad personal.

Bemanning

Den fackutbildade skolbibliotekarien har ansvar för ledning och planering av arbetet. Skolbibliotekarien och övrig personal ansvarar även för samarbete med skola, folkbibliotek och andra aktörer.

Skolbibliotekariernas roll kan variera beroende på anslag, läroplaner och undervisningsmetoder samt på nationella juridiska och ekonomiska förutsättningar.

Kunskaper i biblioteksadministration, informationshantering och pedagogik är en förutsättning för att bedriva en effektiv skolbiblioteksverksamhet.

I en värld där samverkan betyder allt mer måste skolbibliotekarierna ha den kompetens som behövs för att stödja elever och lärare vid informationssökning. Skolbibliotekarierna bör därför ges möjlighet till fortlöpande kompetensutveckling.

Ledning och förvaltning

En effektiv och åskådlig verksamhet förutsätter:

- att tydliga mål, prioriteringar och verksamhetsområden för skolbiblioteket anges i anslutning till läroplanerna,
- att skolbiblioteket organiseras och drivs professionellt,
- att skolbiblioteket är öppet för hela skolsamhället och att det är en del av det omgivande samhället,
- att samarbete med skola, föräldrar, andra bibliotek samt med lokalsamhället uppmuntras.

Antaget av Unescos generalkonferens 1999.